

Володимир Подрига

ОБРАЗ ОРЖИЦЬКОГО КРАЮ В ЗБІРЦІ ПОЕЗІЙ ТАЇСІЇ ШАПОВАЛЕНКО “ЗДРАСТУЙ, ЛАСТІВКО!”

(До 60-річчя від дня народження поетеси)

У творчості кожного письменника – носія особливої універсальної, національної та індивідуальної картини світу – втілюється духовність, культура, природа, побут, стиль життя того локального середовища, в якому він народився та формувався як особистість. Тому літератори у власних творах змальовують особливий образ малої батьківщини, що бачиться ними як адміністративно-територіальна одиниця, найпрекрасніший ландшафтний об’єкт, духовна субстанція, впорядкований організм зі своїми законами тощо.

Поетеса Таїсія Шаповаленко – не виняток. У її віршованому доробку представлено чимало творів, присвячених поетизації буднів землеробів Оржицького краю, створено образи рідних (батька, матері), сусідів, односельців, села Денисівки, річки Оржиці.

Про життєвий та творчий шлях Таїсії Шаповаленко написано мало. Це кілька біографічних довідок у виданнях “Письменники радянської України” [3], “Письменники України” [4], а також низка статей, зокрема В. Крутиус “Книга поезій Таїсії Шаповаленко «І скрикне твоїм іменем душа»” [1], “Таїсія Шаповаленко: Початок творчого шляху” [2]. Тому є нагальна потреба дослідити ліричну спадщину поетеси, проаналізувати особливості змалювання образу Оржиччини.

Народилася Таїсія Шаповаленко в сім’ї хліборобів 3 жовтня 1952 року в селі Денисівка Оржицького району Полтавської області. Після закінчення місцевої школи навчалася на філологічному факультеті Ніжинського педагогічного інституту імені М. В. Гоголя (1969–1973), Вищих літературних курсах (Москва, 1983–1985). Працювала в засобах масової інформації: кореспондентом бобровицької районної газети “Жовтнева зоря” (Чернігівщина), відповідальним випусковим Українського національного інформаційного агентства. Значний період її

життя осяяний літературною творчістю, поети-зацією рідного краю.

Художні твори почала писати в школі. Вірші, нариси, статті друкувала в газетах “Ленінське слово” (Оржиця), “Жовтнева зоря” (Бровиця), “Молодь України”, “Слово Просвіти”, “Дзеркало тижня”, “День”, журналах “Дніпро”, “Українська культура”, альманасі “Вітрила”, колективному збірнику “Співає серце” (1979) тощо. Окремими виданнями побачили світ книги поезій “Здраслуй, ластівко!” (1981), “Дівич-гора” (1988), “І скрикне твоїм іменем душа” (1990). Член Національної спілки письменників України (1983).

Таїсія Шаповаленко

У першій збірці віршів “Здраслуй, ластівко!” (1981) літераторка опрацювала мотиви миру, пам’яті про полеглих у боях за рідний край, материнської любові, праці, подружньої вірності; уславила постаті простих хліборобів, воїнів; романтизувала почуття кохання. Опоетизувала рідний край, створивши в поезіях образи сіл Денисівки (цикл “Мамині листи”, “Дитинство”), Савинець (“Хай добра їм ніколи не буде!” (цикл “Мамині листи”)), річки Оржиці (“Оржиця”).

У циклі поезій “Мамині листи” Таїсія Шаповаленко змалювала образ рідного села Денисівки, зазначивши, що мала батьківщина нерозривно пов’язана з ліричною героїнею-матір’ю, від якої донька дізнається про події в рідній стороні. Мати – чуйна, добра, всезнаюча, працююча. Її любові вистачає не лише для власної доньки, а й для односельців, а також чужих їй людей, які стали рідними, як, наприклад, в’єтнамці чи невідомий солдат, про яких турбується, тощо.

Додамо, річку Оржицю, що тече поблизу села “у серце” ліричної героїні [5, с. 17], також асоціює з матір’ю. Звіряючись у любові до природного об’єкта, називаючи “маленька, рідна” [5, с. 17]), порівнює з жилочкою “на маминій руці” [5, с. 17]. Це зайвий раз свідчить, що для

письменниці природа малої батьківщини нагадує про рідних людей, зокрема про матір.

Оповідючи про будні селян, мисткиня акцентує на топосах дорогого серцю поселення (город, криниця, братська могила, хати, вулиці, сади), місцевих антропонімах (Настя, Ганна Кунашка, Катеринин, Тасинин, Маріїн), назві кутка (Толбока) тощо. Для ліричної героїні (дорослої жінки, яка зростила дітей) рідне село – наймиліше. Вона зріднилася з ним, адже тут з'явилася на світ, уперше стала до рільницької праці, пережила лихоліття війни, одружилася, народила дітей, сягнула глибин людяності, добродійності, життєвої мудрості, котрі передає своїй доньці, до якої звертається зі щирим словом. Вона зізнається в любові до рідного поселення: *“Вулиці ж ті як писанки – // Хай це осінь, зима. // Для мене краще Денисівки // Нічого в світі нема”* [5, с. 12].

У рідному поселенні й ліричної героїні, і її уявної доньки (читаємо – Денисівки) односельці не лише працюють, облаштовують оселі, чекають юнаків з армії, гуляють весілля, а й увічнюють пам'ять про полеглих у боях за Оржичину, зокрема Денисівку. Мирним сьогодніням хлібороби завдячують визволителям, які ціною власного життя рятували край від ворога, а тому беруть активну участь у віднайденні останків воїнів. У творі *“Пам'ятаеш, все я розказувала...”* (цикл *“Мамині листи”*) лірична героїня оповіла про перепоховання солдата, який загинув, захищаючи Денисівку: *“У могилі братській ховали. // Людей багато було. // Я хустками перев'язала // (Як заведено) все село”* [5, с. 8]. Опрацьовуючи мотив пам'яті про полеглих за село, район, поетеса підкреслила таку рису земляків (притаманну всім українцям), як пошана до померлих.

Оржичина, зокрема Денисівка, – край працьовитих людей. Таїсія Шаповаленко наголошує на одвічно хліборобському занятті земляків. Літня лірична героїня вірша *“Доброго дня тобі, дочко”* (цикл *“Мамині листи”*) зізнається: *“Мені не сидиться вдома. // Бігаю ще на роботу”* [5, с. 9], а також повідомляє: *“Обсіялись вже, обсадилися. // Все пророста помалу”* [5, с. 9]. Цими словами поетеса вкотре нагадала про особливий спосіб буття українців, споріднення їх із землею, щоденна праця на якій стала життєво необхідною.

Із рідним краєм у творі Таїсії Шаповаленко *“Незчулась, як збігло літо”* (цикл *“Мамині листи”*) пов'язаний образ поля, що всимволізовує життя, продовження буття української хліборобської нації: *“І хай на її околицях // Вже вересень нам дзвенить, // Та поле орлами ореться – // На ньому людям ще жить та й жить”* [5, с. 12].

У вірші *“Дитинство”* письменниця створила рельєфний образ Денисівки, яку читач сприймає через призму бачення ліричної героїні (авторки). Змальовуючи минуле та сучасне контрастно, вона акцентує на повоєнному житті дітей Денисівки та мирному сьогодні малечі села: *“В пілотках (не всі у батькових) // В заплавах сивого полину // З самопалами та рогатками // Ми часто гралися у війну”* [5, с. 18] – *“Як добре: діти на вулиці нашій // Сьогодні граються в космонавтів!”* [5, с. 18]. Опрацьовуючи мотив тихого життя земляків, бачить рідне село символом миру, осередком злагоди, гармонії, зародження нового життя.

Денисівка – місце мирного життя хліборобів та їхніх дітей. Тут пам'ятають про жахи війни, вшановують односельців, полеглих на фронтах Другої світової. В епіграфі до твору *“Перший урок”* читаємо: *“На обеліску в нашому селі (Денисівці. – В. П.) 174 імені”* [5, с. 13]. Так поетеса ще раз нагадала про подвиг земляків, потребу пам'ятати визволителів, дбати про встановлення миру у світі.

Спокійне життя не засліпило душі односельців, а тому вони реагують на проблеми, пов'язані з військовими подіями у світі. У творі *“Хай добра їм ніколи не буде!”* (цикл *“Мамині листи”*) авторка не лише згадала село Савинці, уславила чуйних і чулих земляків, які виступають супроти війни, підносять свій голос на захист спокою у світі, а й створила його уявний образ як осередку миру, праці.

Таїсія Шаповаленко у творах передала світовідчуття українців, передовсім рідних та односельчан. Через призму бачення проблеми війни та миру простолюдом утверджувала право на мирне життя, а також сформувала думку про них як добрих людей, здатних співпереживати горю інших. Так, в аналізованій поезії, тавруючи розпалювачів війни в другій половині ХХ ст., підкреслила, що хоч криваві події розгорталися у В'єтнамі, все ж українські селяни (оржичани (денисівчани, савинчани)) вболівали за знедолених людей на іншому кінці світу. Ліричній героїні (немолодій жінці, на долю якої випали жахи нацистської окупації рідного села) ввижається примара війни, що втілена в образі хмари та вибухах снарядів: *“Очі заплющу – бачу: // Така над В'єтнамом хмара. // Як там ті люди? // Вуха закрию – чую: // В наших Савинцях наче, // Світ розривають снаряди...”* [5, с. 6]. Як переконуємося, війна в далекому В'єтнамі відлунюється у свідомості українки із Савинець. Проте не лише їй болить трагедія в'єтнамського народу. Як власне горе сприймають її й інші герої: Борисиха, дід Давид тощо.

Отже, у збірці Таїсії Шаповаленко *“Здрастуй, ластівко!”* створено образ Оржиччини, що

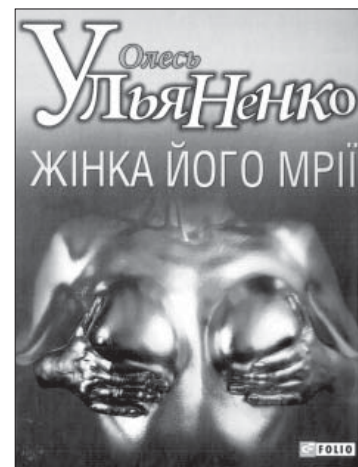
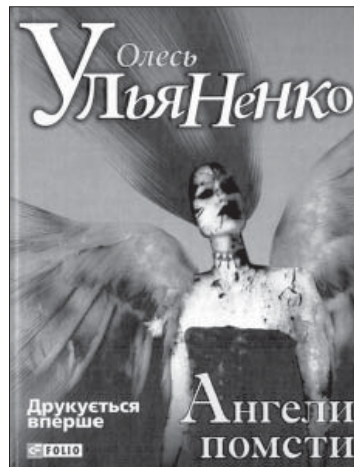
тракується як край високо духових людей, для яких праця на землі є життєво необхідною. Він багатий не географічними, адміністративно-територіальними об'єктами, а людьми, які працюють, високо духовні, гуманні, чулі, здатні співпереживати горю інших. Для увиразнення образу рідного села Денисівки авторка використала низку місцевих антропонімів (Настя, Ганна Кунашка, Катеринин, Тасинин, Маріїн), гідронімів (Оржиця), сільських топосів (город, криниця, братська могила, хати, вулиці, сади) тощо. Опрацьовуючи мотив спокійного життя земляків, вона бачить рідне село символом миру, осередком злагоди, гармонії, зародження нового життя. Із рідним краєм пов'язаний образ поля, що бачиться символом продовження буття української хліборобської нації.

Література

1. Крутиус, В. П. Книга поезій Таїсії Шаповаленко "І скрикне твоїм іменем душа" [Текст] / В. П. Крутиус // Література та культура Полісся. – Ніжин, 1997. – Вип. 9. – С. 161–166.
2. Крутиус, В. П. Таїсія Шаповаленко: Початок творчого шляху [Текст] / В. П. Крутиус // Література та культура Полісся. – Ніжин, 1990. – Вип. 1. – С. 210–211.
3. Письменники радянської України [біобібліографічний довідник] [Текст]. – К.: Рад. письменник, 1988. – 720 с.
4. Письменники України [біобібліографічний довідник] [Текст]. – К.: Укр. письменник, 2006. – 514 с.
5. Шаповаленко, Таїсія. Здрастуй, ластівко!: Поезії [Текст] / Таїсія Шаповаленко. – К., 1981. – 64 с.

ПРЕЗЕНТУЄМО НОВЕ ВИДАННЯ

Ульяненко Олеся. Ангели помсти: трилогія / Олеся Ульяненко. – Харків: Фоліо, 2012. – 345 с.
Ульяненко Олеся. Жінка його мрії: роман / Олеся Ульяненко. – Харків: Фоліо, 2012. – 281 с.
Ульяненко Олеся. Квіти Содому: роман / Олеся Ульяненко. – Харків: Фоліо, 2012. – 251 с.

Дочасно покинувши світ земний, письменник Олеся Ульяненко (1962–2010) – наш краянин, який народився в м. Хоролі на Полтавщині, – ювілейного для нього 2012 року повернувся до читача своєю духовною присутністю, реалізованою в художньому слові: харківське видавництво «Фоліо» цьогогоріч видрукувало три твори незабутнього митця, із яких роман «Ангели помсти» вперше набув книжкового формату.

Ці книги, як і вся творчість Олеся Ульяненка, розраховані на свого вдумливого й проникливого реципієнта, здатного конструювати художню картину буття з фрагментів жорсткої реальності; осмислювати авторські гротески й екзистенціали; крізь абсурд і злочинність у системі зображеного вирізняти домінанти духовності та любові, помічати Господню присутність у кожному зі знедолених персонажів прозаїка.

